מַצְפִּין אֶת הַחֵצִי הַגָּדוֹל לַאֲפִיקוֹמָן

חידה: מדוע מצפינים רק חצי מהמצה באפיקומן?
א. כדי לשמור חצי לאליהו הנביא.
ב. סמל לעוני במצרים.
ג. סמל לים סוף שנחצה לשניים.

הידעת?

מפרשי ההגדה ראו בחציית המצה המחשה של 'לחם עוני'. כעני הנוהג לחצות את פת הלחם ולטמון את מחציתה למועד מאוחר יותר, אף אנו חוצים את המצה ומזכירים לעצמנו את עוניים של אבותינו, ואת העובדה שגם בימינו ישנם אלו שגורלם לא שפר עליהם.
חציית המצה מהווה הקדמה להכרזה 'הא לחמא עניא'. כותבי ההגדה בחרו לכתוב קטע זה בארמית, שהיתה השפה המדוברת בקרב יהודי בבל, כדי להבטיח שכולם יבינו אותו!

מָה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה – הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין!

חידה: 'הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין!' - מה זה מסובין?
א. מחובקים.
ב. יושבים על כסאות מגונדרים.
ג. נשענים בחצי שכיבה.

הידעת?

ליל הסדר התעצב בהשפעת המנהג ההלניסטי לקיים סעודות עשירות וארוכות כאשר המשתתפים יושבים מרווחים על ספות ומנהלים שיחות ברומו של עולם תוך כדי אכילת מתאבנים.
הישיבה בהסבה בליל הסדר נועדה להדגיש את המקום המרכזי של השיח על סיפור יציאת מצרים, וכן את ייחודו של ערב זה כערב בו כולם טועמים את טעם החירות, העושר והרווחה.

אַרְבַּעַת הַבָּנִים – מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם?

חידה: מה הדבר הבעייתי בשאלת הבן השני שבגינה הוא מכונה 'רשע'?
א. הוא מפריד את עצמו מכלל העם.
ב . הוא לא מוכן לאכול ממאכלי החג.
ג. הוא מזלזל בחג הפסח.

הידעת?

כשילד שואל בהתעניינות: 'מה המקור לכל המנהגים והמסורות שלנו בפסח?', מלמדים אותו את כל מנהגי הפסח, מהראשונה ועד האחרונה.
כשילד שואל בתמימות: 'מה קרה בפסח?', מספרים לו בהתרגשות את סיפור יציאת מצרים.
כשילד אינו מתעניין בדבר שקשור לפסח מספרים לו פרט קטן שהוא ימצא בו עניין ובעקבותיו ירצה לשמוע יותר.
אבל מה עושים כשילד מתריס ואומר: 'מה הטעם בכל העבודה הקשה לקראת החג ועצם קיומו?' לשאלה זו ענו כותבי ההגדה, שאם אינו מקבל את הסדר כפי שהוא, אין לו מקום סביב שולחן הפסח.
מה אתם הייתם עונים?

נקודה למחשבה

ניתן לראות בארבעת הבנים ייצוגים לשלבים שונים בחייו של אדם. זה שאינו יודע לשאול הוא תינוק, התם הוא ילד שמתחיל לפתח את התמצאתו בעולם ע"י שאילת שאלות בסיסיות, הרשע הוא נער הבודק את גבולות זהותו ושייכותו ע"י מרד במבוגרים, החכם הוא אדם בוגר שבמהלך העמקתו בתרבותו וזהותו, שואל שאלות אודות משמעות הדברים. לפי גישה זו לרשע מקום חשוב בשולחן הפסח - בדרכו לבחירה עצמאית של תפיסותיו ואמונותיו הוא מטיל ספק בתרבות של הוריו.

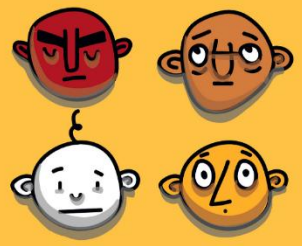

אסיף
חג ישראלי

א. הוא מפריד את עצמו מכלל העם.

נקודה למחשבה

על 'מה נשתנה' - שליט ברית המועצות לשעבר חרושצ'וב הסביר פעם לחברו מדוע הוא לא מחבב יהודים. הוא אמר: 'הם תמיד שואלים למה!' שאילת שאלה עשויה להיות מערערת או מעצבנת, מציקה או מאריכה, אך ליל הסדר מזכיר לנו שלשאול שאלות משמעו לא לקבל דבר כמובן מאילו, משמעו להתעניין בסיבה או במשמעות של דבר, משמעו לרצות לשמוע אדם אחר, משמעו לבקש להבין טוב יותר את העולם. נזכור ששאלה טובה יכולה להוביל לתהליך של שינוי, התחדשות ואפילו יציאה לחירות.

אסיף
חג ישראלי

ג. נשענים בחצי שכיבה.

'זהו לחם העוני שאכלו אבותינו בארץ מצרים. כל הרעב יבוא ויאכל, כל הצריך יבוא וייפסח, השנה כאן - לשנה הבאה בארץ ישראל, השנה עבדים - לשנה הבאה בני חורין.'

נקודה למחשבה

לכאורה אין הבדל בין חמץ ומצה - שניהם עשויים מאותם רכיבים (קמח ומים). ההבדל בין חמץ ומצה טמון במרכיב הזמן. אם נהסס לרגע בהכנת המצה, אם נניח לעיסה לשהות לרגע, היא תתסוס ותחמיץ. זהו לקח המצה: כמו בני ישראל במצרים, לא תמיד יש לנו אומץ לקפוץ ממצב בטוח ומוכר למצב חדש וחסר וודאות. המצה מלמדת אותנו שכאשר ישנה הזדמנות כדאי לנצל אותה לפני שתוחמץ.

אסיף
חג ישראלי

ב. סמל לעוני במצרים.

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ.

חידה: מי זאת 'היא שעמדה'?
א. המצה
ב. מצרים
ג. ההבטחה

הידעת?

שנים אחרי הצו "לך לך", כשאברהם כבר זקן ומתחיל לאבד את האמונה שמשהו טוב יקרה, אלוהים כורת איתו את ברית בין הבתרים ומבטיח לו הבטחה שזרעו יהיה לעם גדול. אבל גם אז הוא מותח את הסבלנות של אברהם כשהוא מספר לו שזה יקרה רק אחרי ארבע מאות שנה של שעבוד וסבל במצרים! מדוע? 'כִּי לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי'. בהבטחה לאברהם גלומה תפיסה של צדק היסטורי, הקיום בארץ תלוי בהתנהגות המוסרית של היושבים בה. רק כאשר חטאי עם אחר יובילו לירידתו מבמת ההיסטוריה יגיע תורם של בני אברהם לנסות לממש את ההבטחה ולרשת את כנען.

די דיינו

בשיר 'דיינו' מופיע נס השבת מיד לאחר נס המן. **מה הקשר בין המן לבין השבת בזמן הנדודים במדבר?**
א. יום שבת הוא היום בו ה' החל להמטיר מן מן השמיים.
ב. ביום שישי המן שהמטיר ה' הספיק ליומיים וכך העם למד את ערכה של השבת.
ג. אחד הסמלים המרכזיים של השבת הוא החלה.

הידעת?

את השיר שהכי כיף לשיר בהגדה לא ברור מי חיבר, אך מניחים שהוא אחד הקטעים העתיקים ביותר בהגדה. אחת ההשערות היא שחובר בתגובה למזמורי תוכחה נוצריים קדומים בהם הואשמו היהודים שגמלו לאל רעה בצליבת ישו כנגד הטובות שעשה להם ביציאת מצרים.
השיר מתייחד גם בעובדה שרק בו, מכל ההגדה, מוזכר הסיום המיוחל של יציאת מצרים - הכניסה לארץ ישראל. מדוע? רוב חלקי ההגדה נכתבו במציאות של גלות. כותבי ההגדה חששו ממהלכים אקטיבים של עליה לארץ, ולכן עמעמו את מקומה והשאירו את העם במדבר... אולי אם היו יודעים שבארץ ישראל יש לא רק חלב ודבש אלא גם לא מעט מדבר, היו נרגעים קצת :)

וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה: הַלְלוּיָהּ

הידעת?

תהליך השחרור ממצרים החל בזעקה שהשמיעו בני ישראל, והסתיים באנחת רווחה ושירת הודיה. הראשונה ששרה היתה מרים, שסחפה את נשות ישראל בשיר נצחון והודיה - 'שירו לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים'.
למעשה, זו אינה הפעם הראשונה או האחרונה שמרים מגלה מנהיגות. בצעירותה מרים השגיחה על תיבת משה ביאור ושכנעה את בת פרעה לקחת את אמה יוכבד כמינקת. במהלך הנדודים במדבר, לאחר שמרים נפטרה, התגלתה תרומתה העמוקה: כל ארבעים שנות הנדודים עמדה לישראל באר מים בזכות מרים. המדרש מספר שלמי הבאר של מרים היו סגולות רפואיות. בערב זה נזכר במנהיגותה של מרים ונקווה שבאר מים חיים ומרפאים ילווה את המסע שלנו גם השנה, שנה של בריאות, שפע ועשייה.

נקודה למחשבה

לאורך כל התקופות הקשות שלנו כעם לא שכחנו את ההבטחה. המשכנו לקוות לחזור ולהתאחד כעם בארץ ישראל, המשכנו להזכיר לעצמנו את ערכינו ולהאמין שיום יבוא ונוכל לממש את ההבטחה ולהקים בארץ ישראל מקום ראוי. בדורות האחרונים זיהינו את הרגע, יצאנו מהמקום המוכר ובנינו את ארצנו. גם, ואולי דווקא כעת, ההבטחה להשאר ביחד ולדאוג אחד לשניה עומדת במבחן. דורשת מאתנו להמשיך וליצור מקום שראוי לחיות בו, להמשיך לבחון ממי אנחנו רחוקים ומנוכרים. לקרב ולחבר, להכיר ולאחד.

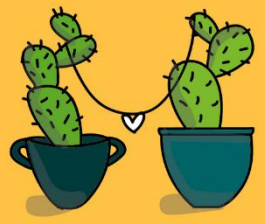

אסיף
חג ישראלי

ג. ההבטחה

נקודה למחשבה

דיינו? דיינו?! האמנם? מה היה עוזר אם 'היה מעביר אותנו את הים' אבל היינו טובעים בבוץ? מדוע אנחנו מסתפקים בחצי עבודה? העיקרון המנחה ב'דיינו' הוא ההבנה שתהליך שחרור הוא תהליך ארוך, מרובה שלבים, הדורש סבלנות.
בכל שלב יש לעצור, להעריך ולהודות, גם על מה שאינו מושלם, כדי להתקדם לשלב הבא. ממקום ישובנו סביב שולחן ערוך כל טוב קל לנו לשיר 'דיינו' ולהודות על כל שלב בפני עצמו, אבל כשנמצאים בתוך התהליך, למשל באמצע המדבר הצחיח, קשה לראות את המכלול ואנחנו מחכים להגיע לסוף, ולכן נשיר 'דיינו'. מה אנו יכולים ללמוד מזה? חלומות לא בהכרח מתגשמים במלואם. צריך ללמוד להודות ולשמוח על הדרך שאנחנו עוברים. ולא לשכוח שלעיתים הניסיון לא פחות חשוב מהתוצאה.

ב. ביום שישי המן שהמטיר ה' הספיק ליומיים וכך העם למד את ערכה של השבת.

אסיף
חג ישראלי

חידה: מי האדם שעל פי המדרש קפץ ראשון למים עוד טרם נבקע הים?

א. אהרון הכהן, אח משה.

ב. גרשום, בנו של משה.

ג. נחשון בן עמינדב.

נקודה למחשבה

מה בין אומץ לפזיזות?
על פי המדרש, הראשון שהיה אמיץ ונחוש מספיק כדי לעשות את הצעד הראשון בחציית ים סוף היה נחשון בן עמינדב, וכך הפך לסמל לראשוניות והעזה. בעקבותיו הלכו כל שבטי העם.
הנטיה של אנשים כנחשון לקפוץ בראש המחנה הופכת אותם למנהיגים טבעיים, אך יכולה להוביל אותם גם למצבים מבינים או מסוכנים שלא צפו אותם מראש. אם יבחרו לרוץ קדימה הם עלולים למצוא עצמם מתבוססים בבוץ עד הברכיים, אך אפשר גם להניח כי בחירה כזו תתגלה כאחת מאותן בחירות שמהן נבנית ההיסטוריה. איך נדע?

אסיף
חג ישראלי

ג. נחשון בן עמינדב.